

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО**

Кафедра суспільних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор
з наукової роботи
Скорик А. Я.

ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ

**РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
для аспірантів**

Галузь знань: **02 «Культура і мистецтво»**

Спеціальність: **026 «Сценічне мистецтво»**

Освітній рівень: **третій освітньо-науковий рівень вищої освіти**

Ступінь вищої освіти: **«Доктор мистецтва»**

Київ – 2021 рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «**Філософія культури**» (1-2 семестр) для аспірантів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти в галузі знань 02 «Культура і мистецтво», за спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво». 19 с.

«___» _____ 2021 року. 19 с.

Укладач: **Андрущенко Т. В.**, доктор філософії, професор

Рецензенти: **Тишко С. В.**, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри теорії та історії культури Національної музичної академії імені П. І. Чайковського

Робочу програму з навчальної дисципліни затверджено на засіданні Науково-аналітичної ради Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Протокол від 29.01.2021 року № 15 (1).

Голова Науково-аналітичної ради,
доктор мистецтвознавства, професор

_____ Скорик А. Я.

Робочу програму з навчальної дисципліни погоджено з гарантом освітньо-творчої програми

Гарант освітньо-творчої програми
доктор мистецтвознавства, в. о. доцента

_____ Іванніков Т. П.

Робочу програму з навчальної дисципліни перевірено

Завідувач відділу аспірантури та докторантури
кандидат мистецтвознавства, в. о. професора

_____ Путятицька О. В.

Схвалено Вченою радою НМАУ ім. П. І. Чайковського для аспірантів третього освітньо-творчого рівня вищої освіти в галузі знань 02 «Культура і мистецтво», за спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво».

Протокол від «08» лютого 2021 року №5

© Андрущенко Т. В., 2021 рік

© НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2021 рік

Обсяг курсу – 210 годин
 Лекційних – 44 години
 Семінарських 36 годин
 Самостійних – 130 годин
 Іспит

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософія культури»

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів –7	02 Культура і Мистецтво	Дисципліни, які забезпечують набуття універсальних навичок дослідника з циклу вибіркових навчальних дисциплін.
Модулів – 3		Рік підготовки: 1-й
Змістових модулів –3		
Індивідуальне науково-дослідне завдання	Освітньо-кваліфікаційний рівень: третій освітньо-науковий рівень вищої освіти	Семестр: 1, 2-й
Загальна кількість годин – 210		Лекції: 44 годин
		Практичні, семінарські: 36 годин
		Самостійна робота: 130 годин
		Вид контролю: залік Іспит

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Філософія культури» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки аспірантів відповідно до навчального плану.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинні опанувати аспіранти відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Філософія культури», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень аспірантів.

Метою вивчення навчальної дисципліни є розкриття актуальних аспектів і сутнісних засад філософії культури у трансформаційний період глобальних змін та перетворень, зумовлених суспільно-політичними, економічними, культурними та психологічними викликами ХХІ століття; сприяння в оволодінні системою знань про форми, види та функції теоретичних та практичних аспектів філософії культури; розширення та систематизація наявних знань та навичок мислити у відповідних категоріях, критично аналізувати культуро-філософські теорії, вільно орієнтуватися у сучасних культурних колізіях.

Основними завданнями даної дисципліни є розкриття змісту базових теоретичних засад філософії культури, формування здатності самостійно аналізувати явища та процеси культури та використовувати отримані результати на практиці.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми аспіранти повинні **знати:**

- концептуальні засади філософського розуміння культури;
- «життєвий світ» культури, культуру як особливе буття;
- первинні культури, які описуються за допомогою понять міф, архетип, символ, цінність тощо;
- становлення філософії культури як наукової дисципліни;
- причини занепаду та розквіту культур;
- глобальні проблеми сучасного світу (демографія, війна, терористичні виклики тощо), перспективи протистояння та відкритості культур, принципи взаємодії культур різних типів, тенденції розвитку планетарної цивілізації у ХХІ ст.

Уміти:

- співвідносити загальні філософські категорії та одиничні факти культури, глобальні питання та їх конкретні прояви;
- дивитися творчо на проблемні питання, знаходити нешаблонні рішення, логічно та послідовно аргументувати власну точку зору.

Здобуті знання та уміння забезпечують формування практичних **компетенцій**, зокрема здатність:

- проводити дослідження на відповідному рівні;
- вчитися і бути сучасно навченим;
- шукати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел;
- генерувати нові ідеї (креативність);
- виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- застосовувати знання в практичних ситуаціях;
- толерантно ставитися до інших культур;
- бути критичним і самокритичним;
- працювати в міжнародному середовищі.

Кількість годин відведених навчальним планом на вивчення дисципліни становить 210 години (7 кредити ECTS), із них аудиторних – 80 год., лекцій – 44 год., семінарських занять –36, самостійної роботи – 130 год. Залік – 1. Екзамен – 2 год.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістових модулів і тем «Філософія культури»	КІЛЬКІСТЬ ГОДИН					
	Денна форма					
	Обсяг годин Загальний	Обсяг годин Аудиторних	у тому числі			
			Теоретичні Лекції	Практичні Семинарські	Самостійна робота	Контрольний модуль
МОДУЛЬ I. Сутнісні засади філософії культури						
Тема 1. Філософія культури як наукова і навчальна дисципліна.	10	6	4	2	4	
Тема 2. Теоретичні засади філософії культури.	20	6	4	2	14	
Тема 3. Становлення і розвиток філософії культури.	20	6	4	2	14	
Тема 4. Міфи, символи та архетипи у філософії культури.	30	10	6	4	20	
Тема 5. Аксиологічний вимір культури.	10	6	4	2	4	
Разом за модулем I:	90	34	22	12	56	
МОДУЛЬ II. Проблемні аспекти сучасної філософії культури						
Тема 6. Критика модерної культури.	30	12	6	6	18	
Тема 7. Парадигми взаємодії культур.	30	12	6	6	18	
Тема 8. Культура і цивілізація.	30	10	4	6	20	
Тема 9. Українська філософія культури: історія і сучасність.	30	12	6	6	18	
Разом за модулем II:	120	46	22	24	74	
РАЗОМ ЗА МОДУЛЕМ I + II:	210	80	44	36	130	1

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4. 1. МОДУЛЬ I. Сутнісні засади філософії культури

Тема 1.

Філософія культури як наукова і навчальна дисципліна.

Культура як об'єкт філософського дослідження. Предмет і метод філософії культури. Філософське тлумачення поняття «культура». Специфіка та завдання культурологічного дослідження.

Тема 2.

Теоретичні засади філософії культури.

Онтологія культури. Субстанційні підвалини культури. Культура як особливе буття. Гносеологія культури. Генеза філософії культури, історичний контекст її становлення. Співвідношення та взаємодія філософії культури з іншими науками про культуру.

Тема 3.

Становлення і розвиток філософії культури.

Романтик А. Мюллер. «Культурна людина» – «природна людина» (С. Пуфендорф). Культура – ушляхетнення нахилів, здібностей та самовиховання (Й. Аделунг). «Друге народження» людини (Й. Гердер). Критики культури І. Канта та неокантіанство. Культура як репресія (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, З. Фрейд, Г. Маркузе). Культура як трагедія та гра (Г. Зіммель, Й. Гейзінга).

Тема 4.

Міфи, символи та архетипи у філософії культури.

Місце міфу серед засадничих чинників культури. Здійснення архетипів у культурі. Позасвідомі первинні культури. Культура як виявлення, реалізація прасимволу.

Тема 5.

Аксіологічний вимір культури.

Ціннісне ставлення до світу. Типологія та ієрархія цінностей. Емпіричне та трансцендентне джерела цінностей. Цінність – фундамент культури. «Критика культури» в неокантіанстві. Філософія культури як філософія символічних форм (Е. Кассілер). «Духовний образ» культури (Е. Гуссерль). Симулякр – прихована відсутність первинів культури. «Mental

habit» (Е. Панофський). Космо-психо-логос (Г. Гачев). Ментальність і світогляд. Релігійні основи культури, культура та культ.

4. 2. МОДУЛЬ II. Проблемні аспекти сучасної філософії культури

Тема 6.

Критика модерної культури.

«Культурний песимізм» К. Леонт'єва. «Остання людина» (Ф. Ніцше). «Абстрактність» та «анонімність» модерної культури (С. К'еркегор). Культура та підсвідома природа людини. Популярна культура як фабрика культурної продукції. Постісторична свідомість (Е. Чоран). «Між розквітом і загибеллю цивілізації» (Д. Даймонд). Світ «після імперії» (Е. Тодд). Онтологічні виміри кризових явищ модерної культури. «Назад до речей!» Культура присутності та культура значення (Х. Гумбрехт). Глобальні проблеми сучасності. Дегуманізація культури. Переоцінка цінностей. Трансгресія культури. Сингулярність. Біо-центрична та техно-центрична культура.

Тема 7.

Парадигми взаємодії культур.

Діалог як умова існування (М. Бахтін). Монолог, діалог, полілог. Концепт Іншого. «Я-Ти», «Я-Воно» – діалогічні принципи М. Бубера в його філософії культури. Проблеми розуміння чужої культури. Конфлікт культур. «Пекло – це інші» (Ж.-П. Сартр). Глобалізм, трайбалізм, толерантність, політкоректність, мультикультуралізм.

Тема 8.

Культура і цивілізація.

Культурний вимір «занепаду Європи» (О. Шпенглер). Світ-системний аналіз (Ф. Бродель). Хвильова концепція розвитку суспільства (Е. Тоффлер). Культура у сучасних процесах цивілізаційних стосунків (С. Гантінгтон).

Тема 9.

Українська філософія культури: історія і сучасність.

Концепція національної культури (М. Драгоманов). Самобутність та самостійність української культури (М. Грушевський). Ознаки культурної ідентичності (І. Огієнко). Культура як система життєвих орієнтацій людини (Б. Парахонський). Культура і особистість (Л. Губерський, В. Андрущенко,

М. Михальченко). Українська культура в контексті світової культурологічної думки (Я. Ісаєвич, С. Кримський, В. Овсійчук, М. Попович, В. Смолій).

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс «Філософія культури» вивчається протягом першого року навчання аспірантів і передбачає теоретичне лекційне навчання, семінарські і практичні заняття та самостійну роботу.

В процесі занять, поряд із традиційними методами, активно застосовуються сучасні форм подачі матеріалу і роботи зі аспірантами - «case study» (метод кейсів, або ситуаційних завдань), тренінгові практики, інтерактивні методи тощо.

Метод кейсів є глибоким, багаторівневим дослідженням окремих явищ або процесів, дозволяє розібратися в суті, фокус уваги спрямовує на глибину, причину того чи іншого феномену. Даний метод має на меті, в першу чергу, напрацювати навички у пошуку рішень. Дослідивши ситуацію, аспіранти повинні запропонувати варіанти вирішення проблемних аспектів і обрати найбільш відповідні. Важливим фактором є те, що кейси є максимально наближеними до реальних проблем та явищ та використовують актуальний фактичний матеріал, що дає можливість аспіранту на основі наявних у нього знань, умінь та досвіду напрацювати підходи до розв'язання тих або інших прикладних завдань.

До інтерактивних методів навчання також відносимо тематичні круглі столи. Такий дискусійний майданчик дає можливість у процесі ролівої взаємодії наблизитися до реальної практики, набути певні професійні навички та досвід.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль та облік успішності

З метою визначення повноти та тривкості знань і практичних навичок, набутих у процесі засвоєння курсу «Філософія культури», у навчальному плані передбачено іспит у кінці семестру.

Критерії оцінок

На оцінку «5» аспірант:

- повно і глибоко розкриває зміст теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання;
- усвідомлює зміст музикознавчих понять і вільно володіє спеціальною (професійною) термінологією;
- грамотно ілюструє твердження відповідними прикладами, власними спостереженнями;
- для виконання практичного завдання правильно застосовує теоретичні знання комунікаційних технологій, а також з інших дисциплін гуманітарного циклу;

– уміє обґрунтовано, комплексно вирішувати поставлені завдання: аналізувати особливості застосування тих чи інших комунікаційних технологій в різних сферах культурно-мистецької та наукової діяльності;

- демонструє високий рівень знань;
- послідовно, повно і логічно викладає теоретичний матеріал;

На оцінку «4» аспірант:

– досить повно розкриває зміст теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання;

– розуміє зміст основних термінів, проте не завжди точно їх використовує;

– теоретичні твердження правильно ілюструє прикладами, результатами власних спостережень;

– загалом правильно виконує поставлені завдання, але допускає дві-три неточності;

– уміє обґрунтувати власну думку;

– демонструє добрий рівень знань теоретичного матеріалу;

– не припускається грубих помилок у викладенні теоретичних положень;

– допускає дві-три неточності у визначенні понять, обґрунтуванні висновків, узагальнень.

На оцінку «3» аспірант:

– не завжди точно розкриває зміст теоретичного матеріалу;

– розуміє значення спеціальних термінів, але допускає помилки у їх вживанні;

– не завжди повно і правильно відповідає на поставлені питання;

– не завжди теоретичні положення ілюструє прикладами, а у процесі вирішення практичних завдань не повною мірою використовує теоретичні знання;

– вирішує поставлені завдання фрагментарно;

– демонструє задовільний рівень знань;

– допускає суттєві помилки у вирішенні поставлених завдань;

– виклад матеріалу не відповідає вимогам повноти, системності, логічності.

На оцінку «2» аспірант:

– не розкриває зміст теоретичного матеріалу, допускає грубі помилки у його тлумаченні;

– не володіє спеціальною термінологією;

– не може впоратися з поставленим практичним завданням;

– не використовує теоретичні знання для вирішення практичних проблем;

– неспроможний пояснити, обґрунтувати власну думку, допускає грубі помилки у викладенні матеріалу;

– демонструє незадовільний рівень знань.

Контроль успішності аспірантів проводиться з врахуванням поточного і підсумкового оцінювання відповідно до навчально-методичних вимог. Система рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переводу до національної та європейської (ECTS) шкали представлені в таблиці.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	Зараховано
82–89	B	добре	
7481	C		
6473	D	задовільно	
6063	E		
3559	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)	не зараховано (з можливістю повторного складання)
034	F	незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	не зараховано (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Форми поточного контролю аспірантів

- Ведення конспекту (короткий виклад лекційного матеріалу)
- Конспекти першоджерел (даний вид робіт дає можливість аспіранту пізнати глибше досліджувану тему / предмет)
- Доповідь на семінарському занятті.
- Доповнення на семінарському занятті.
- Письмова самостійна робота / есе (коротке письмове завдання протягом семінарського заняття з актуальних, дискусійних тем)
- Творчий проект (оцінюється найбільше, оскільки вимагає глибокої, розгорнутою презентації на обрану тему)
- Тематичне тестування
- Модульна контрольна робота / тест
- Критерії оцінювання знань аспірантів

При усних відповідях

- Повнота розкриття питання. З'ясування змісту проблеми, знання літературних джерел, фактичних даних тощо.
- Логічність викладення матеріалу, культура мовлення.
- Аргументованість, впевненість викладу матеріалу.
- Використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо).
- Аналітичні міркування, уміння робити порівняння, умовиводи, висновки.
- Аналізувати теоретичні проблеми враховуючи світові та вітчизняні тенденції.

При виконанні письмових завдань

- Повнота розкриття питання, аргументованість і логіка викладу матеріалу, фактичних даних, прикладів, порівнянь тощо.
- Цілісність, систематичність, логічна послідовність, уміння формулювати висновки.
- Творчих характер виконання письмового завдання.
- Акуратність оформлення письмової роботи відповідно до окреслених вимог викладача.
- Підсумкова рейтингова оцінка має враховувати участь аспіранта у наукових / творчих аспірантських заходах: конференція, конкурсах, олімпіадах, наукових / творчих гуртках тощо.
- При згоді аспіранта, до відомості обліку успішності може бути проставлена екзаменаційна оцінка на підставі поточного рейтингового балу.
- Аспірант може підвищувати оцінку задовільно або добре, яку він отримав за результатами поточного контролю, складанням семестрового екзамену.

7. ОРІЄНТОВНИЙ СПИСОК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ

1. Філософія культури як наука.
2. Культура як об'єкт філософського дослідження.
3. Предмет, об'єкт та завдання філософії культури.
4. Методи філософії культури.
5. Поняття «культура» як філософська категорія.
6. Генеза філософії культури, історичний контекст її становлення.
7. Міждисциплінарні зв'язки філософії культури.
8. Теоретичні основи філософії культури
9. Становлення філософії культури.
10. Розвиток філософії культури.
11. Критики культури І. Канта та неокантіанство.

12. Філософія культури в освіті.
13. Плагіат як філософсько-культурний феномен сучасності.
14. Культура і пропаганда.
15. Місце та роль міфу серед засадничих чинників культури.
16. Символи та архетипи у філософії культури.
18. Ціннісний вимір культури.
19. Типологія цінностей.
20. Ментальність і світогляд.
21. Релігійні основи культури.
22. Культура та підсвідома природа людини.
23. Глобальні проблеми сучасності.
24. Діалог та взаємопроникнення культур.
25. Глобалізм, трайбалізм, толерантність, політкоректність, мультикультуралізм.
26. Культура і цивілізація.
27. Історичні аспекти української філософії культури.
28. Українська культура в контексті світової культури.

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичним забезпеченням дисципліни «Філософія культури» є робоча програма з даного курсу, відповідні підручники, посібники, монографії, наукові статті, перераховані у списку рекомендованої літератури, відео та аудіо матеріали.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство: Проблеми суспільної самоорганізації та інституалізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу: у 2 кн. Київ : Знання України, 2018.
2. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії: Західноєвропейський контекст: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ТанDEM, 2000. 416 с.
3. Андрущенко В. П. Світанок Європи: Проблеми формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття. Київ : Знання України, 2011. 1099 с.
4. Андрущенко Т. І. Проблеми естетичного в культурі: матеріали до спецкурсу. Київ : Університет «Україна», 2011. 627 с.
5. Абишева А. К. О понятии «ценность» // Вопросы философии. 2002. № 3. С. 139–147.
6. Бадьо А. Століття. Львів : Кальварія; Київ: Ніка-Центр, 2014. 304 с.
7. Бахтин М. Диалог у Достоевського // Проблеми творчества Достоевського. URL : <http://www.vehi.net/dostoevsky/bahtin/08.html>
8. Бистрицький Є. Конфлікт культур і філософія толерантності. 2002. № 25. С. 59–78.
9. Бодрийяр Ж. Симулякри і симуляція. Київ: ОСНОВИ, 2004. 230 с.
10. Бубер М. Диалог // Два образа веры. Москва : «Республика», 1995. С. 93–124.
11. Бубер М. Я и Ты // Квинтэссенция: Филос.анльманах, 1991. Москва : Политиздат, 1992. С. 294–370.
12. Бытие человека в культуре (опыт онтологического подхода) / Бистрицкий Е. К., Козловский В. П., Пролеев С. В., Малахов В. А. Киев : Наук. думка, 1991. 176 с.
13. Валлерстайн И. Или разрушительный глобальный авторитаризм, или переход к новым ценностям. URL : <http://hvylyya.org/special-projects/translations/immanuil-vallerstayn-ili-razrushitelnyiy-globalnyiy-avtoritarizm-ili-perehod-k-novyim-tsennostyam.html>
14. Вандельфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого. Київ : ППС 2002, 2004. 206 с.
15. Виндельбанд В. Философия культуры и трансцендентальный идеализм // Философия культуры. Москва, 1994. С. 5–22. URL : <http://www.history.univ.kiev.ua/download/Library-KNU-History/Methodology-of-History/4.pdf>
16. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. Київ: Четверта хвиля, 2001. 424 с.
17. Гантінгтон С. П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Пер. з англ. Н. Климчук. Львів: Кальварія, 2006. 472 с.
18. Гатальська С. М. Філософія культури. Київ : Либідь, 2005. 328 с. URL : http://pidruchniki.ws/15840720/filosofiya/filosofiya_kulturi_-_gatalaska_cm

19. Гачев Г. Национальный мир и национальный ум // Путь. 1994. № 6. С. 128–129.
20. Гвардини Р. Конец Нового времени // Самосознание культуры и искусства XX века. Зап. Евр. и США. Москва; Санкт-Петербург: Университетская книга, 2000. С. 169–226.
21. Гейзінга Й. Homo Ludens. Київ: Основи, 1994. 250 с.
22. Гірц К. Інтерпретація культур: Вибрані есе / Пер. з англ. Київ: Дух і Літера, 2001. С. 5–68.
23. Губман Б. Л. Западная философия культуры XX века. Тверь, 1997. 287 с.
24. Гумбрехт Х. Присутствие в языке или присутствие, достигаемое вопреки языку? // Вісник Харківського університету ім. В. Н. Каразіна «КОЙНОНІЯ». 2010. № 904. С. 75–88. URL : <http://clement.kiev.ua/ru/node/370>
25. Гумбрехт Х. Производство присутствия. Москва: Новое литературное обозрение, 2006. С. 10–12, 34–59. URL : http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/filosofija_nauki_tekhniki/gumbrekht_kh_u_proizvodstvo_prisutstvija_chego_ne_mozhet_peredat_znachenie/30-1-0-3239
26. Гуревич П. С. Философские ракурсы культуры. Москва: Изд-во Омега-Л, 2009. 427 с.
27. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. Київ: Ваклер, 1996. С. 61–94 URL : <http://www.ukrcenter.com/>
28. Даймонд Д. Коллапс. Почему одни общества выживают, а другие умирают. Москва: АСТ, Мидгард, 2008. 800 с.
29. Діалог sub specie ethicae / Даренський В. Ю., Жулай В. Д., Карачевцева Л.М. та ін. Київ: Вид. ПАРАПАН, 2011. 280 с.
30. Еліаде М. Священне і мирське; Міфи, сновидіння і містерії; Мефістофель і андрогін; Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / Пер. з нім., фр., англ. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 592 с.
31. Естетика: навчальний посібник для педагогів / під ред. Т. І. Андрущенко. Київ: Вид. НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. 594 с.
32. Зиммель Г. Избранное. Том 1. Философия культуры. Москва : Юристъ, 1996. 672 с.
33. Зиммель Г. Конфликт современной культуры // Культурология XX в.: Антология. Москва : Юрист, 1995. С. 382–397.
34. Идея культуры: виклики сучасної цивілізації / Є. К. Бистрицький, С. В. Пролеєв, Р. В. Кобець, Р. В. Зимовець. Киев: «Альтерпрес», 2003. 192 с.
35. Кассирер Э. Лекции по философии и культуре. Философия символических форм // Культурология. XX век: Антология. Москва: Юрист, 1995. С. 104–213.
36. Кассирер Э. Опыт о человеке: Введение в философию человеческой культуры // Проблемы человека в западной философии. Москва, 1988. С. 3–30 URL : <http://anthropology.ru/ru/texts/cassirer/essay.html>
37. Кассирер Э. Философия символических форм. Том 1. Язык. Москва; Санкт-Петербург: Университетская книга, 2001. С. 12–45 URL : http://gzvon.pyramid.volvia.ua/biblioteka/kafedra_filosofii/libph/cassirer/cassirer.htm

38. Кассирер Э. Язык и миф // Избранное: Индивид и космос. Москва; Санкт-Петербург: Университетская книга, 2000. С. 327–335. URL : http://krotov.info/lib_sec/11_k/kas/sirer_8.htm
39. Кембел Дж. Герой із тисячею облич. Київ : Видавничий дім «Альтернатива», 1999. 392 с.
40. Кримський С. Ранкові роздуми. Київ : Майстерня Білецьких, 2009. 120 с.
41. Кримський С. Б., Павленко Ю. В. Цивілізаційний розвиток людства. Київ : «Фенікс», 2007. 316 с.
42. Культурологія. ХХ век: Антологія / Макс Вебер, Вільгельм Виндельбанд, Генріх Риккерт и др. Москва : Юрист, 1995. 703 с.
43. Лангер С. Філософія в новому ключі: Исследование символики разума, ритуала и искусства / Пер. с англ. С. П. Евтушенко / Общ. ред. и послесл. В. П. Шестакова. Москва : Республика, 2000. 287 с.
44. Леонтьев К. Средний европеец как идеал и орудие всемирного разрушения // Произведения. Тексты. URL : <http://knleontiev.narod.ru/texts/evropeetz.htm#a>
45. Личковах В. А. Філософія етнокультури. Теоретико-методологічні та естетичні аспекти історії української культури. Київ : ПАРАПАН, 2011. С. 7–18.
46. Ліотар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну // Філософ. і соціол. думка. 1995. № 5-6. С. 15–38.
47. Мареева Е. В. В. Виндельбанд и философия культуры // Философия ХХ века (истоки и итоги). Учебное пособие / С. Н. Мареев, Е. В. Мареева, В. Г. Арсланов. Москва : Академический Проект, 2001 // URL : http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Mareev/_09.php
48. Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Киев : «ИСА», 1995. 352 с.
49. Медоуз Д., Рандерс Й. Пределы роста: 30 лет спустя. Москва : Академкнига, 2007. 342 с. URL : <http://ecocrisis.wordpress.com/civilization/predeli-rosta/>
50. Медоуз Д. Л. За пределами роста // Политология: хрестоматия / Сост. проф. М.А. Василик, доц. М.С. Вершинин. Москва: Гардарики, 2000. 843 с. URL : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Hrestom/index.php
51. Межуев В. М. Философия культуры. Эпоха классики. Курс лекций. / 2-е издание. Москва : Изд-во Московского гуманитарного ун-та, 2003. С. 14–28. URL : http://sociologist.nm.ru/articles/mejuev_01.htm
52. Межуев В. М. Идея культуры. Очерки по философии культуры. Москва : Прогресс-Традиция, 2006. 408 с. URL : <http://platonanet.org.ua/>
53. Мюнклер Г. Тероризм як стратегія комунікації / Пер. У. Левчишин // Ї. № 25. 2002. С. 205–213.
54. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. // Культурология. ХХ век: Антология. Москва : Юрист, 1995. С. 69–103 URL : http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/rikk/nauk_pr.php
55. Сорокин П. А. Кризис нашего времени // Человек, цивилизация, общество. Москва : Политиздат, 1992. С. 427–439, 463–465, 488–494.
56. Султанова М. А. Философия контркультуры Теодора Роззака. Москва : ИФРАН, 2009. 175 с.

57. Суханцева В. Метафизика культуры. Киев : Факт, 2006. 368 с. URL : http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/socialnaja_filosofija/sukhanceva_v_k_metafizika_kultury_2006/24-1-0-1646
58. Тодд Э. После Империи. Рах Americana – начало конца. Москва : Международные отношения, 2004. 240 с.
59. Фромм Э. Бегство от свободы. Москва : Издательство АСТ, 2016. 288 с.
60. Фукуяма Ф. Кінець історії? // Колісниченко А. І. Історія політичної думки ХХ–ХХІ століть у першоджерелах. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. Том 1 URL : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/40.pdf>
61. Хантінгтон С. Зіткнення цивілізацій? // Колісниченко А. І. Історія політичної думки ХХ–ХХІ століть у першоджерелах: у 2 т. Том 1. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. URL : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/36.pdf>
62. Хоркхаймер М., Адорно Т. В. Диалектика просвещения. Философские фрагменты. Москва, Санкт-Петербург, 1997. С. 149–209 URL : <http://culturca.narod.ru/adorno.htm>
63. Чоран Э. Разлад. Фрагменты из книги. // Иностранная литература. № 1. 2001 URL : <http://magazines.russ.ru/inostran/2001/1/choran.html>
64. Шпенглер О. Закат Европы. Образ и действительность : в 2 т. Т. 1. Новосибирск: ВО «Наука». Сибирская издательская фирма, 1993. С. 259–273. URL : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Speng/07.php
65. Юнг К. Подход к бессознательному // Архетип и символ. Москва: Ренессанс, 1991. URL : http://bookap.info/psyanaliz/yung_arhetip_i_simvol/gl3.shtm
66. Юнг К. Г. Аполлоническое и дионисийское начало // Психологические типы. Москва: Университетская книга, АСТ, 1996. С. 178–190.
67. A conversation between Jackson Katz and Douglas Kellner on Guns, masculinities, and School Shootings. URL : http://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/2008_Kellner-Katz_AconversationGunsMasculinitiesSchoolShootings.pdf
68. Garlitz D. The Frankfurt School's Neo-Marxian Critiques of Capitalism and Consumer Culture. URL : http://philosophyofculture.org/frankfurt_school_consumer_culture_garlitz_2005.pdf
69. Gevorkian Hamlet A. The Concept of Encounter of Cultures in the Philosophy of History: Problems and Solutions. URL : <http://www.bu.edu/wcp/Papers/Cult/CultGevo.htm>
70. Kellner D. Baudrillard, Globalization and Terrorism: Some Comments on Recent Adventures of the Image and Spectacle on the Occasion of Baudrillard's 75th Birthday. URL : <http://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/ baudrillardglobalizationterror.pdf>
71. Kellner D. Cultural Studies and Philosophy: An Intervention. URL : <http://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/culturalstudiesphilosophy.pdf>
72. Kellner D. Nietzsche's Critique of Mass Culture. URL : <http://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/nietzschescritiquemassculture.pdf>

73. Multiculturalism (Stanford Encyclopedia of Philosophy). URL : <http://plato.stanford.edu/entries/multiculturalism/>

74. Philosophy of Culture. URL : <http://philosophy.about.com/od/Philosophical-Theories-Ideas/a/Philosophy-Of-Culture.htm>

75. Toleration (Stanford Encyclopedia of Philosophy). URL : <http://plato.stanford.edu/entries/toleration/>

76. Whitehead A. N. Symbolism. Its meaning and effect. URL : <http://www.anthonyflood.com/whiteheadsymbolism.htm>

З М І С Т

1. Опис навчальної дисципліни	3
2. Мета і завдання навчальної дисципліни	4
3. Структура навчальної дисципліни	6
4. Програма навчальної дисципліни	7
4. 1. МОДУЛЬ I. Сутнісні засади філософії культури	7
4. 2. МОДУЛЬ II. Проблемні аспекти сучасної філософії культури ...	8
5. Методи навчання.....	9
6. Методи контролю.....	9
7. Орієнтовний список контрольних питань до іспиту	12
9. Методичне забезпечення.....	13
10. Рекомендована література.....	14